

Latvijas degvielas tirgū - oligopols

Publicēts: 27.03.2007

Autors: Miks Stroža, Valters Grīnvalds valters.grinvalds@db.lv, miks@db.lv 7084413

Konkurences padomei, izmeklējot t.s. Nestes un Statoil lietu, radušās aizdomas, ka dominējošo stāvokli degvielas tirgū ļaunprātīgi izmanto visi trīs tirgus līderi.

Vēstulē, kas nonākusi Db rīcībā, Konkurences padome (KP) ar saviem secinājumiem iepazīstina iesaistītās puses, norādot, ka degvielas tirgū pastāv kolektīva dominance jeb dominējošais oligopols, kuru veido Neste Latvija (Neste), Latvija Statoil (Statoil) un Lukoil Baltija R (Lukoil). KP skaidro, ka jēdziens «vairāki tirgus dalībnieki» nozīmē, ka dominējošā stāvoklī atrodas divi vai vairāki tirgus dalībnieki, kas ir juridiski neatkarīgi cits no cita, bet starp kuriem pastāv ekonomiska saikne, kura izpaužas tādējādi, ka šie tirgus dalībnieki ir «kopīga vienība» noteiktās darbībās attiecībā pret konkurentiem, klientiem vai patērētājiem, tādējādi konkrētā tirgū noteiktos apstākļos var izveidoties un pastāvēt kolektīvais dominējošais stāvoklis. 2003. gadā oligopola tirgus daļa bija 39.34 %, bet pēc tam atsevišķos laika periodos tā tikai pieaugusi, no 2006. gada janvāra līdz martam sasniedzot pat 49.98 %, liecina KP aplēses. Tādējādi oligopola tirgus daļa pārsniedzot Konkurences likumā noteikto tirgus dalībnieku tirgus daļas sliekšni dominances konstatēšanai, turklāt tirgus daļa pārsniedz 40 % robežu pietiekami ilgā laika periodā un tai ir tendence pieaugt.

Izspiež mazos

KP uzsver, ka Latvijas degvielas tirgus ir ļoti caurspīdīgs, kas ļauj Statoil, Neste un Lukoil koordinēt degvielas mazumtirdzniecības cenu līmeni tirgū, pietiekami skaidri zinot viena otra rīcību degvielas cenu svārstību rezultātā un to radīto ietekmi uz ārpus oligopola esošajiem tirgus dalībniekiem, to izspiešanu no tirgus. Uz jautājumu, vai iespējama situācija, kad dominējošā stāvoklī atrodas vairāk nekā viens tirgus dalībnieks, nekomentējot konkrēto gadījumu, zvērinātu advokātu biroja Sorainen un Partneri vecākais jurists Rūdolfs Eņģelis Db norādīja, ka ES tiesībās jēdziens «kolektīvā dominēšana» ir pazīstams, taču Latvijā šajā jautājumā nav ilglaicīgas tiesību prakses. R. Eņģelis gan norādīja, ka Konkurences likums pieļauj kolektīvi dominējoša stāvokļa esamību un uz šādā stāvoklī esošiem uzņēmumiem attiecina Konkurences likuma 13. pantā norādītos ierobežojumus, piemēram, netaisnīgu pirkšanas vai pārdošanas cenu vai citu netaisnīgu tirdzniecības noteikumu tiešu vai netiešu uzspiešanu vai piemērošanu.

Radis jucekli

Statoil un Neste jau norādījuši, ka to rīcība, pazeminot degvielas cenas, ir bijusi atkarīga no savstarpējas konkurences. Savukārt KP secinājusi, ka trīs tirgus līderi, adaptējot viena otra rīcību, rada iespaidu par šķietamu, spēcīgu savstarpēju konkurenci, tādējādi sekmējot beznorunu vienošanos par cenu samazināšanu vai paaugstināšanu. Degvielas tirgus eksperts Māris Liepiņš uzskata, ka KP lēmuma sekas varētu radīt jucekli tirgū, jo uzņēmējiem nebūs skaidrs, kā noteikt cenas. «Tad jau, nosakot cenas, jābūt publiski apstiprinātai formulai, kuru ievērojot degvielu drīkstētu tirgot atbilstoši likumam,» tā M. Liepiņš, piebilstot, ka no biznesa viedokļa šāda situācija nav nopietna. Viņaprāt, vajadzētu ne tikai sodīt uzņēmējus, bet arī piedāvāt risinājumu, kā rīkoties, nosakot cenas. «Cena ir viens no svarīgiem līdzekļiem, piesaistot klientu, un tirgotāji katrs strādā ar cenu, kādu uzskata par pareizu,» saka M. Liepiņš. Viņš prognozē, ka gadījumā, ja tirgus līderiem tiks piemēroti kādi sodi, uzņēmumi tos pārsūdzēs, bet tā dēvētās cenu brīvdienas ar atlaidēm nedēļas nogalēs patērētājiem vairs «nespīdēsot».

Vainu neatzīst

Db jau vēstīja, ka pērn, kad KP lietu ierosināja, abi iespējamie Konkurences likuma pārkāpēji savu vainu neatzina. «Neste ir mūsu asākais konkurents, tāpēc citu tirgus dalībnieku izteiktie pārmetumi pēc būtības ir absurdi,» pauda Statoil izpilddirektore Baiba Rubesa. Savukārt Nestes mazumtirdzniecības vadītājs Zigismunds Niedra uzsvēra, ka degvielas cenas automātiskajās Neste A24 uzpildes stacijās tiek noteiktas tikai saskaņā ar uzņēmuma cenu veidošanas politiku, finansiāliem mērķiem, tirgus situācijas analīzi un atbilstoši Latvijas un ES konkurences tiesību noteikumiem. Konkurences likums paredz, ka KP par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu var uzlikt tirgus dalībniekiem naudas sodu līdz 5 procentu apmēram no to pēdējā finanšu gada neto apgrozījuma katram, bet ne mazāk kā 250 Ls katram.

Šis dokuments izdrukāts no biznesa informācijas portāla www.db.lv
© 2004 SIA "Diena Bonnier"